jamk.fi

Eläinkohteet matkailussa ja Eettisyys

Sanni Rouvali

Opinnäytetyö
Joulukuu 2020
Matkailuala
Matkailu- ja palveluliiketoiminta (AMK)

Jyväskylän ammattikorkeakoulu
JAMK University of Applied Sciences

jamk.fi

Kuvailulehti

Tekijä(t)	Julkaisun laji	Päivämäärä
Rouvali, Sanni	Opinnäytetyö, AMK	joulukuu 2020
	Sivumäärä 31	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x

Työn nimi
Eläinkohteet matkailussa ja eettisyys

Tutkinto-ohjelma
Matkailu- ja palveluliiketoiminta

Työn ohjaaja(t)
Tunkkari-Eskelinen, Minna

Toimeksiantaja(t)
-

Tiivistelmä

Tutkimuksessa selvitettiin, miten eettisyys näyttäytyy suomalaisissa eläinmatkailuyrityksissä. Tarkoituksena oli kartoittaa, millaisina asioina eettisyys ilmenee yrityksissä. Tutkimus tehtiin etiikan näkökulmasta, tarkemmin eläinten hyvinvoinnin näkökulmasta, ja haastateltavat olivat suomalaisia eläinmatkailuyrityksiä. Tutkimus oli ajankohtainen, sillä eläinkohteiden eettisyys herätti paljon keskustelua viime aikoina eikä aihetta ollut tutkittu vielä paljon.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena ja haastatteluita tehtiin kaksi. Tutkimusmenetelminä käytettiin online-haastattelua sekä teemahaastattelua. Online-haastattelussa oli yhteensä 11 kysymystä aiheeseen liittyen ja teemahaastattelussa aiheet liittyivät eläinten arkeen, eettisyyteen sekä vastuullisuuteen. Vastaajia oli yhteensä yhdeksän ja he olivat suomalaisia eläinmatkailuyrityksiä.

Tutkimuksessa saatiin selville, että eettisyys näyttäytyi monin eri tavoin. Pelkästään eläinten hyvinvointikriteerien täyttyminen ei tehnyt kohteesta eettistä, sillä eettisyys näyttäytyi muinakin asioina. Eläinten hyvinvointikriteerien täyttymisen lisäksi eettisyys näyttäytyi mm. kunnioituksena eläimiä kohtaan, vastuun kantamisena omista teoista sekä hyvänä kommunikointina.

Saadut tulokset palvelevat kaikkia, ketkä ovat kiinnostuneet eläinkohteiden eettisyydestä. Tulosten pohjalta löytyi myös muutamia jatkotutkimustarpeita, joita voi tehdä eri näkökulmista.

Avainsanat (asiasanat)

Eläinkohteet, eettisyys, matkailu, eläinohjelmapalvelut

Muut tiedot (Salassa pidettävät liitteet)

jamk.fi

Description

Author(s)	Type of publication	Date
Rouvali, Sanni	Bachelor's thesis	December 2020
		Language of publication: Finnish
	Number of pages 31	Permission for web publication: x

Title of publication
Animal attractions in Tourism and Ethics

Degree programme
Tourism and Hospitability Management

Supervisor(s)
Tunkkari-Eskelinen, Minna

Assigned by
-

Abstract

A study was made to find out how ethics is seen in the Finnish animal tourism companies. The meaning of the study was to find out, from what kind of things ethics can be seen in the companies. The study was made from the ethical perspective, more importantly from the wellbeing of animals, and the target group was Finnish animal tourism companies. The topic for the study was well-founded, since there was a lot of discussion of the ethics of animal attractions.

The study was made as a qualitative study, and there were two kind of interviews. First, there was an online interview and the second interview method was a theme interview. There were 11 questions in the online interview and in the theme interview, the themes were ethics, responsibility and the everyday life of the animals. Overall, there were nine people who answered to the study and they all were animal tourism companies.

The result was that ethics is seen as many different things in the companies. Fulfilling the animals' wellbeing criteria was not the only answer because there were also other things that made the company ethical. In the companies, ethics is also seen as respect towards the animal, as taking responsibility of your own actions and as a good communication.

The results can serve anyone who is interested in the ethics of animal tourism and ethics. Also, topics for further inspection were found and they can be done from different perspectives.

Keywords/tags (subjects)
animal tourism, ethics, tourism, animal attractions

Miscellaneous (Confidential information)

Sisältö

1 Johdanto 2

2 Eläinkohteet 3

2.1 Eläimet ja vuorovaikutus 4

2.2 Eläinohjelmapalvelut 5

3 Eettisyys 6

3.1 Eettisyys eläinkohteissa 7

3.2 Lainsäädäntö 10

4 Vastuullisuus matkailussa 11

4.1 Vastuullinen yrittäjä 13

4.2 Vastuullinen matkailija 14

5 Tutkimusasetelma 14

5.1 Tutkimuksen tavoite 15

5.2 Tutkimusmenetelmät 15

5.3 Tutkimustulosten analysointi 16

6 Johtopäätökset 21

7 Pohdinta 22

Lähteet 25

Liitteet 28

Liite 1. Online-haastattelu 28

Kuviot

Kuvio 1. Eläinten hyvinvoinnin kriteerit 8

1 Johdanto

Opinnäytetyön aiheena on eläinkohteet matkailussa ja eettisyys. Niin matkailijat kuin matkanjärjestäjätkin ovat yhä enemmän kiinnostuneita eläinten hyvinvoinnista ja aiheesta on käyty paljon keskustelua hiljattain niin ulkomailla kuin Suomessakin. Esimerkkejä tästä ovat mm. norsusafarit sekä villieläinten kanssa poseeraaminen.

Etenkin matkailussa aihe on keskeinen, sillä monet matkanjärjestäjät ovat lopettaneet matkojen tekemisen joihinkin eläinkohteisiin ja matkojen tekeminen kohteisiin on lopetettu eläinten hyvinvoinnin takia. Esimerkiksi Thomas Cook on kertonut lopettavansa lippujen myymisen useisiin eläinkohteeseen sekä myös Tjäreborg on lopettanut matkojen myymisen Teneriffan SeaWorldiin. Eläinkohteita oli karsittu mm. asiakaspalautteen, asiantuntijoiden sekä ABTA:n sääntöjen avulla (Takkunen 2018). ABTA:n säännökset perustuvat organisaation tekemään eläinten hyvinvointi- ohjekirjaan, jossa opastetaan kohti eläinten parempaa hyvinvointia ja jossa kerrotaan eläinten hyvinvoinnin vaatimuksista. ABTA on myös listannut sivuillaan ja ohjekirjassaan, mitkä eläinaktiviteetit eivät ole sallittuja. (Animals in Tourism N.d.)

Eläinten merkitystä matkailussa on tutkittu useaan otteeseen, ja erityisesti villieläin turismia (wildlife-matkailu) sekä eläintarhoja on tutkittu paljon ja ne ovat saaneet myös paljon huomiota lähiaikoina. Toinen paljon tutkittu näkökulma on matkailijoiden kokemukset eläimistä ja eläinten merkitystä on tutkittu myös lisäksi johtamisen näkökulmasta. Vasta viime vuosina on lähdetty tutkimaan eläinten käyttöä matkailussa etiikan näkökulmasta, ja tarkemmin vielä eläinten oikeuksiin sekä hyvinvointiin liittyen. Eläimistä on saatu yhä enemmän tietoa, mikä on herättänyt myös huolta niiden kohtelun ja hyvinvoinnin suhteen. (García-Rosell, Haanpää & Äijälä 2016.)

Matkailijoita kiinnostaa yhä enemmän, miten eläimet voivat ja he vaativat yhä enemmän laatua. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii Lapissa olevat husky-safarit, jossa matkailijoiden laatuvaatimukset ovat lisääntyneet. (Takkunen 2018.) Vaatimusten lisääntyessä on tärkeää kiinnittää huomiota eläinten hyvinvointiin. Jos eläimet eivät näytä terveiltä ja hyvinvoivilta, vaikuttaa se negatiivisesti yrityksen talouteen sekä imagoon. Eläinten huonot elinolosuhteet saattavat levitä nopeasti myös sosiaalisessa

mediassa. Tämän takia on tärkeää, että eläinten hyvinvointiin ja niiden kohteluun kiinnitetään huomiota.

Tutkimuksessa keskitytään Suomessa toimiviin eläinkohteisiin, ja erityisesti eläinaktiviteetteihin, jossa on työeläimiä. Opinnäytetyössä käydään ensin läpi teoriaosia, jossa kerrotaan eläinkohteista ja eläinohjelmapalveluista sekä eettisyydestä ja vastuullisuudesta. Teoriaosuuden jälkeen keskitytään itse tutkimukseen, jossa käydään läpi, miten tutkimus tehtiin ja analysoidaan tutkimuksesta saadut tulokset. Työn lopussa tehdään johtopäätökset sekä kerrotaan mahdollisista jatkotutkimustarpeista.

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten eettisyys näyttäytyy suomalaisissa eläinmatkailuyrityksissä. Tutkimusmenetelmänä käytetään onlinehaastattelua, joka lähetetään suomalaisille eläinmatkailu yrityksille sekä teemahaastattelua, joka tehdään puhelimitse. Lopullisena tavoitteena on tehdä yhteenveto asioista, joina eettisyys näyttäytyy yrityksissä.

2 Eläinkohteet

Eläinkohteet ovat matkailukohteita, joihin matkailijat matkustavat uusien kokemusten saamiseksi (Edelheim, Ilola & Björk 2017, 48). Eläinkohteita on olemassa useita erilaisia ja esimerkiksi eläintarhat, safarit ja akvaariot luokitellaan eläinkohteiksi (Markwell 2015 1-3). Eläinkohteet perustuvat ihmisen ja eläimen väliseen vuorovaikutukseen sekä eläinten tuottamaan taloudelliseen hyötyyn. Eläimillä on myös erittäin tärkeä rooli kokemusten luomisessa. (García-Rosell, Haanpää & Äijälä 2016).

Eläinkohteet ovat myös osa sekä villieläinmatkailua että eläin- / eläinperäistä matkailua. Käsitteet eroavat toisistaan siten, että villieläinmatkailu, englanniksi wildlife tourism, käsittää luonnossa ja vankeudessa elävien villieläinten kohtaamista (Markwell 2015, 47). Eläin- / eläinperäiseen matkailuun, englanniksi animal-based tourism, voidaan luokitella myös kotieläimet.

Tässä osiossa tutustutaan eri tapoihin olla vuorovaikutuksissa eläinten kanssa sekä eläinohjelmapalveluihin, sillä opinnäytetyössä keskitytään työeläimiin ja niiden tarjoamiin aktiviteetteihin.

2.1 Eläimet ja vuorovaikutus

Tapoja olla vuorovaikutuksessa eläinten kanssa on useita. Eläimiä voidaan katsella erilaisissa ympäristöissä sekä niiden kanssa voidaan tehdä erilaisia aktiviteettejä. Eläinten katselemiseen luokitellaan niin vangitut eläimet kuin vapaana, omassa elinympäristössään asuvat eläimet. (Markwell 2015, 1-3.) Vangittuihin eläimiin kuuluvat mm. eläintarhat sekä akvaariot, ja niiden tarkoituksena on opettaa ja lisätä tietoa luonnonsuojelun tarpeesta (Frost 2011, 47). Eläintarhat ja akvaariot luokitellaan osaksi villieläin matkailua ja se on ei kuluttavaa matkailua. Kuluttavaan villieläin matkailuun taas lasketaan sekä metsästys että kalastus. (Markwell 2015, 93.)

Eläimet voivat toimia myös symboleina joillekin matkakohteille. Jollakin tietyllä eläimellä tai eläinlajilla voi olla todella tärkeä merkitys matkakohteelle, kuten esimerkiksi Disneylandin Mikki Hiiri, joka on yksi suosituimmista ja onnistuneimmista eläinsymboleista. (Markwell 2015, 1-4). Hyviä esimerkkejä matkakohteiden symboleista ovat myös kengurut, koalat ja kamelit. Matkailijoille tulee yleensä ensimmäisenä mieleen niin kenguruista kuin koaloista Australia ja kameleista Egypti, ja ne toimivatkin kohteiden vetovoimatekijöinä.

Myös erilaisten aktiviteettien avulla voidaan olla vuorovaikutuksessa eläinten kanssa ja yleensä puhutaankin eläinohjelmapalveluista. Sanakirjan mukaan termi ohjelmapalvelu tarkoittaa palvelua, jonka tarkoituksena on tuottaa kokemuksen, seikkailun tai elämyksen tunne, ja on yleistä, että asiakas osallistuu aktiivisesti mukaan (ohjelmapalvelu N.d). Näin ollen eläinohjelmapalvelussa on kyse aikaisemmin mainittujen tunteiden saamisesta eläinten tarjoamissa palveluissa. Matkailijat eivät ole pelkästään tulossa katsomaan eläimiä, vaan he haluavat saada kokemuksen tunteen aktiviteetistä, jossa työeläimet työskentelevät (Markwell 2015, 12-13).

Yksi hyvä esimerkki eläinohjelmapalveluista on esimerkiksi eläinpihat, jossa vierailijat voivat silitellä ja hoitaa kotieläimiä ja myös lapsille on järjestetty ohjelmaa, kuten mahdollisuus osallistua talutusratsastukseen (Markwell 2015, 12-13). Myös esim. husky-safarit, poroajelut ja hevosvaellukset kuuluvat eläinohjelmapalveluihin (Evaluating Animal Welfare in Tourism 2019).

2.2 Eläinohjelmapalvelut

Kuten jo aikaisemmin mainittiin, poroajelut, husky-safarit sekä hevosvaellukset luokitellaan eläinohjelmapalveluihin. Ne ovatkin erittäin suosittuja etenkin Lapissa, ja eläimet ovatkin yksi tärkeimmistä syistä, jonka takia matkailijat matkustavat kohteeseen. Lapissa on yhteensä 158 eläinmatkailuyritystä ja tämä on 15% kaikista Lapissa sijaitsevista matkailuyrityksistä. Vuonna 2016 liikevaihto oli 15,1 miljoonaa euroa vuodessa. Yhteensä 5400 eläintä osallistuu Lapin eläinmatkailuyritysten palveluiden tuottamiseen ja näistä kolme suurinta eläinryhmää ovat juuri aikaisemmin mainitut rekikoirat, porot ja hevoset. (Ojuva 2018, 10-12.) Eläinohjelmapalveluita tarjoavia yrityksiä löytyy myös muualta Suomesta, ei pelkästään Lapista.

Porot ovat merkittävä osa Lapin imagoa ja markkinointia sekä monet matkailijat odottavat näkevänsä poron Lapin reissullaan. Matkailijoiden on mahdollista osallistua poroajeluilla sekä tutustumaan porojen arkielämään porotiloilla. (Poro on Lapin matkailun johtotähti N.d.) Porotiloja löytyy Lapista 34 kappaletta (Ojuva 2018, 10). Talvisesonki on kiireisintä aikaa poroille ja asiakkaita on paljon. Suurin osa porotilojen asiakkaista ovat ulkomaalaisia. Myös yhä useampi matkailija haluaa tietää, että matkailuun osallistuvat porot voivat hyvin. (Kauppinen 2020.) Rekikoiratarhoja löytyy 42 kappaletta ja rekikoiriksi soveltuvat monet eri rodut. Lapissa käytetyimmät rekikoirarodut ovat siperian- ja alaskanhuskyt. (Ojuva 2018, 10, 30.)

Myös hevostoiminnasta on hyötyä matkailulle, sillä se voi toimia vetovoimatekijänä eri alueille ja tästä saatava hyöty voi näkyä kunnissa esim. matkailutuloina. Hevostalous maaseudulla on kasvava yritysmuoto ja esimerkiksi hevoselämyspalvelut, kuten maatilamatkailu, hevosvaellukset ja kotieläinpihat, ovat nousussa. Näitä elämyspal-

veluita voidaan luokitella aktiivisiin ja seurattaviin matkailutuotteisiin. Aktiivisiin tuotteisiin kuuluvat mm. vaellusratsastukset sekä ratsastus- ja ajotoiminta. Seurattaviin tuotteisiin kuuluvat mm. erilaiset tapahtumat, kilpailut sekä matkailuaktiviteetit, kuten rekiajo ja talutusratsastus. (Laitinen & Mäki-Tuuri 2014, 11-13, 102). Hevoselämyspalveluiden tuottamiseen käyvät monet eri hevos- ja ponirodut sekä esimerkiksi vaellusratsastuksia voidaan järjestää myös aaseilla.

Eläinaktiviteetteihin osallistuviin eläimiin käytetään myös paljon resursseja. Niitä totutetaan ihmisiin sekä muihin eläimiin sekä niitä opetetaan käyttäytymään ja toimimaan oikein esimerkiksi safareilla. Eläimiä totutetaan myös varusteisiin ja safareihin osallistuvat eläimet myös saavat ajo-opetusta. (Ojuva 2018, 15-16.) Koulutus aloitetaan varhain ja kun esimerkiksi porot ovat suorittaneet koulutuksen onnistuneesti läpi, voidaan ne merkitä matkailupororekisteriin (Passoja 2017). Myös turvallisuus tulee ottaa huomioon eläinohjelmapalveluissa.

Eläinohjelmapalveluissa turvallisuudesta vastaavat niitä tarjoavat yritykset ja usein yritysten tulee laatia turvallisuusasiakirja. Tämän lisäksi turvallisuutta rakentavat työntekijöiden ammattitaito ja asiakkaiden opastus sekä muut mahdolliset opasteet. Myös asiakkaita ja eläimiä tulee valvoa, etenkin jos syötetään eläimiä tai ollaan kosketuksissa eläinten kanssa. Kotieläinpihoilla on yleensä myös lapsille tarkoitettuja leikkivälineitä, ja leikkivälineiden tulee olla turvallisia. (Eläinpuistot, eläintarhat ja kotieläinpihat N.d.)

3 Eettisyys

Käsitteellä matkailun etiikka hahmotellaan asioita, jotka tekevät matkailusta sekä matkustamisesta hyvää tai pahaa ja mihin suuntaan toimintaa tulisi pyrkiä kehittämään. Useimmiten matkailututkimuksista keskusteltaessa on käytetty hyötyetiikkaa eli utilitarismia, joka on yksi yleisimmistä seurauseettisistä teorioista. Kuitenkin myös muitakin eettisiä lähestymistapoja on alkanut nousta pinnalle ja ne ovat herättäneet keskustelua. Tällaisia teemoja ovat mm. vastuullisuus sekä oikeudenmukaisuus. (Edelheim, Ilola & Björk 2017, 241-245.) Esimerkiksi Maailman matkailujärjestön

(UNWTO) sivuilta löytyy eettisyyden kriteerejä kaikille matkailun avaintoimijoille, ja kriteerit koskevat niin taloudellisia, kulttuurillisia, sosiaalisia kuin ympäristöllisiäkin osia (Global Code of Ethics for Tourism N.d). Kuitenkaan UNWTO ei mainitse eläimiä tai niiden hyvinvointia.

Nyt matkailussa on ruvettu kiinnittämään enemmän huomiota eläinten hyvinvointiin ja kohteluun. Eläinten kohtelun ja elinolojen tutkiminen on yksi uusimmista matkailun etiikkaan liittyvistä tutkimussuuntauksista. Tätä on ruvettu tutkimaan, koska matkailu vaikuttaa myös eläintenkin elinoloihin. (Edelheim, Ilola & Björk 2017, 241-245.) Aikaisemmin eläimiä on pidetty ihmistä alempiarvoisena sekä ajateltu, että ihmiset ovat oikeutettuja käyttämään eläimiä omien tarpeidensa tyydyttämiseen. Kuitenkin tämä käsitys on alkanut muuttumaan ja ihmiset ovat alkaneet kiinnittämään enemmän huomiota eläinten hyvinvointiin ja kohteluun. (Shani & Pizam 2018.) Tässä opinnäytetyössä eläinkohteiden eettisyyttä tarkastellaan eläinten hyvinvoinnin, kohtelun ja elinolojen näkökulmasta.

3.1 Eettisyys eläinkohteissa

Monelle matkailijalle vuorovaikutus eläinten kanssa on unohtumaton kokemus ja tällaisen mahdollisuuden tullessa vastaan, eläinten hyvinvointi saattaa jäädä huomioimatta tai päästä unohtumaan. Lisäksi monet eivät myöskään ole välttämättä tietoisia siitä, mitkä ovat merkkejä eläinten kaltoinkohtelusta. (Hakkarainen & McVeigh 2015.) Tietoisuutta pystytään lisäämään kertomalla kaikille, mitkä ovat peruskriteerit eläinten hyvinvointiin. Koska eläinten hyvinvointi on noussut pinnalle matkailussa, eri tahot ovat alkaneet kehittämään kriteerejä, joita eläinkohteiden ja eläinten omistajien tulisi noudattaa. Lisäksi myös eri sivustot ja organisaatiot jakavat asiakkailleen vinkkejä sekä tietoa, miten matkustaa eettisesti eläinkohteisiin, mitkä ovat merkkejä siitä, että eläimet eivät voi hyvin sekä millaiset eläinkohteet ovat epäeettisiä ja joihin matkustamista tulisi välttää.

Eläinten hyvinvoinnille on olemassa erilaisia kriteerejä. Ehkä yksi tunnetuimmista eläinten hyvinvointikriteereistä on viisi vapautta ja se on luotu FAWECin, Farm Animal Welfare Education Centre, toimesta vuonna 1993. Nämä viisi kriteeriä eläinten

hyvinvointiin ovat: vapaus nälästä ja janosta, vapaus epämukavuudesta, vapaus kivuista ja sairauksista, vapaus normaalin käyttäytymisen ilmaisemiseen sekä vapaus pelosta ja kärsimyksestä. (What is Animal Welfare 2012.) Hakkaraisen ja McVeighin (2015) mukaan tästä voidaan päätellä, että eläinten hyvinvointiin kuuluvat siis eläinten kehon ja mielen tila, aivan kuten meillä ihmisilläkin. Myös esimerkiksi ABTA:n julkaisemasta eläinten hyvinvointioppaasta löytyvät kriteerit eläinten hyvinvointiin, ja ne perustuvatkin viiteen vapauteen.

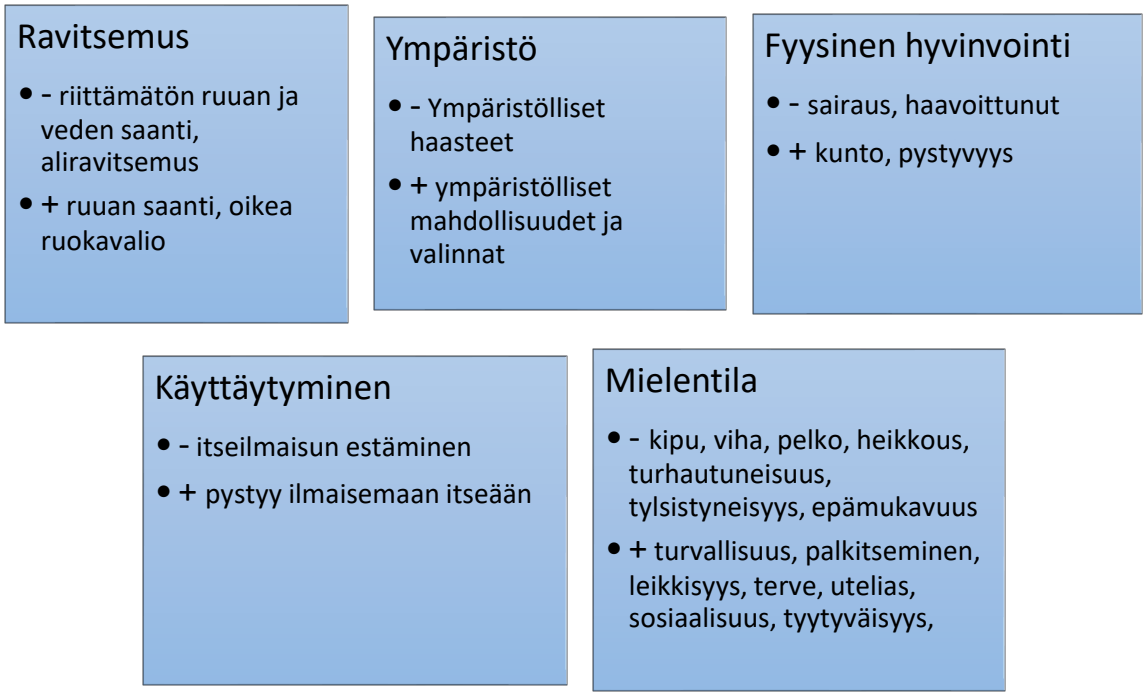

Kuvio 1. Eläinten hyvinvoinnin kriteerit. (Animals in Tourism N.d.)

Kuten kuviosta 1 näkyy, nämä kriteerit ovat samantyylisiä kuin aikaisemmin mainitut viisi vapautta. Myös ABTA:n pilarit viittaavat ruuansaantiin, ympäristöön, käyttäytymiseen sekä fyysiseen että psyykkiseen hyvinvointiin. Nämä viisi vapautta esiintyvät myös eläinten hyvinvointikeskuksen tekemässä raportissa, ja ne toimivat erinomaisesti apuvälineenä, kun halutaan tarkastella eläinten hyvinvointia konkreettisesti (Eläinten hyvinvointikeskus 2016, 17-18).

Kuviossa 1 on käytetty positiivista ja negatiivista listausta. Positiivisen ja negatiivisen listauksen avulla on helppo arvioida, toteutuvatko nämä kriteerit eläinkohteissa vai

eivät, sillä kuviossa 1 on selkeästi eroteltu mitkä asiat ovat eläinten kaltoinkohtelua ja mitkä asiat edesauttavat eläinten hyvinvointia. Esimerkiksi kuviosta 1 voidaan todeta, että liian vähäinen ruuan ja veden saanti sekä aliravitsemus ovat negatiivisia asioita, jotka eivät edesauta eläinten hyvinvointia. Positiivisia sekä hyvinvointia edesauttavia asioita ovat kuvion 1 mukaan eläimelle sopiva ruokavalio sekä että ruokaa ja vettä on tarjolla.

On myös muita mittareita, joilla voidaan määritellä eläinten hyvinvointia. Welfare Quality – menetelmä perustuu aikaisemmin mainittuun viiteen vapauteen, painottaen positiivisia kokemuksia yhtenä tärkeänä osa-alueena eläinten hyvinvoinnissa. Sen neljä perusperiaatetta ovat hyvä ruokinta, hyvä ympäristö, hyvä terveys ja tarkoituksenmukainen käyttäytyminen. Hyvinvointia voidaan myös tarkastella kolmen oikeuden avulla. Nämä kolme oikeutta ovat: Oikeus lajinmukaiseen käyttäytymiseen ja elinympäristöön, oikeus hyvään kohteluun ja positiivisiin tuntemuksiin ja kokemuksiin sekä oikeus hyvään terveyteen ja toimintakykyyn. Tässä tapauksessa sana oikeus tarkoittaa, että eläimellä on oikeus tulla kohdelluksi tavalla, joka tukee sen hyvinvointia. Oikeuksia on sekä negatiivisia että positiivisia. Negatiiviset oikeudet tarkoittavat oikeuksia olla tulematta estetyksi tai häiriköidyksi kun taas positiiviset oikeudet vaativat apua, jotta ne toteutuvat. Tällöin myös syntyy velvollisuuksia eläinten kanssa toimivia kohtaan. (Eläinten hyvinvointikeskus 2016, 18-20.)

Myös käyttäytymisen avulla voidaan seurata eläinten hyvinvointia. Eläinten käyttäytymisen seuraaminen onkin usein helppokäyttöisempi hyvinvoinnin mittari ja se esiintyy useissa mittareissa. Usein miten eläinten käyttäytymiseen viitataan lajityypillisellä käyttäytymisellä, joka tarkoittaa eläimen luontaista tapaa käyttäytyä. Jotta eläin pystyy käyttäytymään sille luontaisella tavalla, pitää ensin tietää miten eläin käyttäytyy. (Ojuva 2018, 26-27.) Esimerkiksi ennen kuin hankit lemmikin, tulee sinun selvittää mitä kaikkea se tarvitsee ja miten se käyttäytyy. Tarvitseeko se paljon tekemistä ja aktiviteettejä vai lepääkö se suurimman osan päivästä? Nämä käyttäytymistarpeet tulee huomioida niin eläimen pitopaikassa kuin työnteossa (Ojuva 2018, 27).

Lajityypillinen käyttäytyminen on eläimelle luontainen tapa käyttäytyä tietyllä tavalla ja se on eläimen hyvinvoinnin kannalta tärkeää. Kun eläin käyttäytyy sille luontaisella

tavalla, syntyy eläimelle hyvän olon tunne. Jos eläin ei pysty käyttäytymään niin kuin lajilla on tapana, saattaa sen hyvinvointi vaarantua. (Ojuva 2018, 26-27.) Hyvinvoinnin vaarantuessa, voi sen käyttäytymisessä ilmentyä häiriökäyttäytymistä, joka kertoo jonkin asian puutteesta tai kaavamaista käytöstä, joka kertoo eläimen jossakin elämänvaiheessa olleesta vaikeasta tilanteesta, johon se on yrittänyt sopeutua. (Eläinten käyttäytyminen ja hyvinvointi N.d.) Tämä voidaan todeta myös kuviosta 1. Jos eläin ei pysty ilmaisemaan itseään ja käyttäytymään niin kuin lajin kuuluisi, eläin ei voi hyvin eikä eläinkohde täytä kaikkia eettisyyden kriteerejä.

Kuten jo aikaisemmin todettiin kuvion 1 perusteella, eläinkohteet eivät ole eettisiä, jos ne eivät täytä eläinten hyvinvoinnin kriteerejä. Jotta matkailijat sekä matkailuallatoimivat yritykset olisivat tietoisempia eläinkohteiden eettisyydestä, monet järjestöt ovat laatineet kampanjoita eläinten hyvinvoinnin ja elinolojen parantamiseksi. Tavoitteena on ollut myös saada matkanjärjestäjät luopumaan epäeettisistä eläinkohteista. Tästä hyvänä esimerkkinä toimivat elefanttien kanssa tehtävät retket. Kampanjoiden ja vetoomusten avulla monet ovat lopettaneet elefantti retkien mainostamisen ja poistanut ne tarjonnastaan. (Goodwin 2016, 239-240.)

3.2 Lainsäädäntö

Eläinten hyvinvoinnille ja kohtelulle on olemassa lakeja, jotka vaihtelevat maakohtaisesti. Suomessa on eläinsuojelulaki, jota käytetään minimivaatimuksena eläinten hyvinvoinnin takaamiseksi ja se koskee kaikkia eläimiä. Lain tarkoituksena on edistää eläinten hyvinvointia sekä suojella eläimiä kivulta ja kärsimykseltä. (Eläinsuojelulaki 247/1996, 1-2 §.) Tarpeettoman kivun ja tuskan tuottaminen on kielletty. Eläinten hyvinvoinnista tulee pitää huolta ja niiden tarpeet on otettava huomioon. Eläinsuojelulaissa määritellään mm. millainen pitopaikka eläimillä tulisi olla sekä miten eläimiä tulisi hoitaa ja kohdella. Esimerkiksi pitopaikan tulisi olla tarpeeksi tilava ja siisti sekä eläintä ei saa jättää hoitamatta vaan sen tulee saada tarpeeksi ruokaa, vettä ja muuta tarvittavaa hoitoa. (Eläinsuojelulaki 247/1996, 3-6 §.)

Kaikkien suomessa olevien eläinkohteiden tulisi noudattaa eläinsuojelulakia, mutta aina silloin tällöin löytyy tapauksia, jossa sitä ei noudateta. Lisäksi García-Rosell,

Haanpää & Äijälä (2016) huomauttavat, että eläinsuojelulaissa on ristiriitaisuus. Vaikka eläinsuojelulaki koskeekin kaikkia eläimiä, se ei välttämättä takaa matkailussa käytettävien eläinten hyvinvointia sillä kategoriaa, jonka laki määrittelisi, ei ole olemassa. Tämän takia ei ole voitu asettaa vaatimuksia, jotka takaisivat, että matkailualla työskentelevät eläimet saisivat oikeanlaista hoitoa. (García-Rosell, Haanpää & Äijälä 2016.)

Tämänhetkinen eläinsuojelulaki on myös yli 20 vuotta vanha ja tällä hetkellä on vielä käytäntöjä, jotka aiheuttavat eläimille kipua. Koska eläinten hyvinvoinnista on saatu paljon uutta tietoa sekä ihmisten asenteet eläimiä ja niiden pitoa kohtaan ovat muuttuneet, halutaan eläinsuojelulakia uudistaa. Näillä näkymin on arvioitu, että lakiesitys viedään eduskunnan hyväksyttäväksi vuoden 2021 aikana. (Suomeen maailman paras eläinsuojelulaki N.d.)

4 Vastuullisuus matkailussa

Matkailu on maailmanlaajuinen ilmiö ja sillä on niin positiivisia kuin negatiivisia seurakusia ja vaikutuksia. Matkailua tapahtuu kohteissa, joihin matkailijat eli turistit matkustavat, ja joissa he ovat kanssakäymisissä paikallisten kanssa. (Goodwin 2016, 6). Tilastokeskuksen mukaan matkailu tarkoittaa toimintaa, jossa ihmiset matkustavat elinpiirinsä ulkopuolelle ja viettävät siellä vapaa-aikaa, ovat liikematkalla tai jossakin muussa tarkoituksessa korkeintaan vuoden ajan (Tilastokeskus N.d).

Sanakirjan mukaan sana vastuullinen tarkoittaa jostakin vastuussa olevaa, vastuunalaista tai vastuuvelvollista (Vastuullinen N.d). Joku on siis vastuussa jostakin. Kun puhutaan vastuullisuudesta, tulee vastaan myös käsite vastuullisuuden etiikka, joka perustuu vastuun ottamisen halukkuuteen. Vapaaehtoinen vastuun ottaminen tulee matkailussa esille sosiaalisena vastuullisuutena, joka muodostuu tehtyjen valintojen pohjalta. Näitä valintoja tekevät niin matkailualan yritykset kuin turistit. Vastuullisuus on myös keskeinen osa kestävää matkailua, ja siinä pyritään kestävän kehityksen saavuttamiseen. (Goodwin 2016, 5, 253.)

Vastuulliseen matkailuun voidaan viitata myös termillä kestävä matkailu, ja niin on tehty useissa eri keskusteluissa. Kestävässä matkailussa otetaan huomioon nykyhetken sekä tulevaisuuden taloudelliset, ympäristölliset ja sosiaaliset vaikutukset sekä myös matkailijoiden, matkailuteollisuuden, ympäristön ja vastaanottavien yhteisöjen tarpeet. Kestävä ja vastuullinen matkailu kulkevatkin käsi kädessä ja voidaan ajatella, että vastuullinen matkailu keskittyy käytäntöön ja toimintaan, kun taas kestävä matkailu keskittyy tavoitteisiin ja suunnitelmiin. (Edelheim, Ilola & Björk 2017, 230, 235-236.)

Vastuullisuus vaati myös tekoja. Se näkyy arjessa ajankohtaisina ongelmina, joihin esimerkiksi yritykset voivat vastata ja voivat yrittää keksiä jonkin ratkaisun. Yritykset voivat päättää kantaa vastuun, jos he kokevat, että heidän pitäisi tehdä asialle jotakin, mutta yritykset voivat olla tekemättä myös yhtään mitään. Teon tekemättä jättävä on kuitenkin ihan samalla lailla vastuussa kuin teon tekevä. (Goodwin 2016, 23-25.) Tämä pätee samoin myös matkailualalla. Jokainen, johon matkailutoiminta vaikuttaa ja ketkä vaikuttavat matkailuun, ovat vastuussa teoistaan ja niiden seurauksista. Vastuullinen matkailu edellyttää, että jokainen osallisena oleva on vastuullinen. (Edelheim, Ilola & Björk 2017, 229.) Vastuullinen matkailu pyrkii luomaan mm. taloudellisia etuja paikallisille, työolosuhteiden parantamista sekä ottamalla myös paikalliset mukaan päätöksentekoon (Mitä on kestävä matkailu? N.d).

On olemassa myös vastuualueita, joista eri tahot ovat vastuussa. Esimerkiksi matkanjärjestäjien tehtävänä on opastaa matkailijoita eettisiin toimintatapoihin, kouluttaa työntekijöitä sekä pitää antamansa lupaukset. Eri järjestöt vastaavat epäkohtien sekä ratkaisujen tiedottamisesta niin matkailijoille kuin matkailualalla toimiville. Viranomaisten vastuuna on taas valvoa, että lakeja noudatetaan. Eri vastuualueista huolimatta on tärkeää, että kaikki nämä eri tahot tekevät yhteistyötä, sillä yhteistyön avulla eläinten hyvinvointia voidaan parantaa. (Hakkarainen & McVeigh 2015.)

4.1 Vastuullinen yrittäjä

Kun puhutaan matkailualan toimijoiden vastuusta, käytetään termiä vastuullinen matkailupalveluiden tuottaminen. Muita käytettyjä termejä ovat mm. yritysten yhteiskuntavastuu sekä vastuullinen liiketoiminta. (Edelheim, Ilola & Björk 2017, 232.) Vastuullisten matkailupalveluiden tuottamisessa otetaan myös muut huomioon, sillä tehdyt päätökset vaikuttavat niin ympäristöön, kuluttajiin, työntekijöihin kuin yhteisöihin. Yritysten pitää siis huomioida sidosryhmien intressit päätöksiä tehdessä ja kantaa vastuuta teoistaan. (Goodwin 2016, 71.)

Vastuullisessa matkailupalveluiden tuottamisessa on myös kyse vapaaehtoisuudesta (Goodwin 2016, 71). Yritykset lisäävät liiketoimintaansa ympäristöllisiä ja sosiaalisia tavoitteita vapaaehtoisesti. Kun yritykset tekevät asioita vapaaehtoisesti ilman mitään velvoitteita ja enemmän kuin laki edellyttää, voidaan puhua eettisestä vastuullisuudesta. (Edelheim, Ilola & Björk 2017, 232.) Harmaalan (2012) mukaan vapaaehtoista vastuunottamista voidaan kutsua myös yritysvastuuksi. Yritysvastuun tarkoituksena on luoda vahvempia siteitä yritysten ja yhteisöjen välille. Yritykset käyttäytyvät eettisesti ja vaikuttavat myöntävästi taloudelliseen kehitykseen sekä parantavat työntekijöiden, yhteisöjen ja perheiden elämää. (Hall & Brown 2006, 159.)

Yritykset toimivat vastuullisesti, kun liiketoiminta on kannattavaa sekä yrityksen suorat ja epäsuorat vaikutukset on otettu huomioon. Vastuullinen toiminta näkyy myös laatutason sekä asiakastyytyväisyyden nousemisena. (Kestävyys matkailuvalttina N.d.) Vastuullisella toiminnalla on siis positiivisia vaikutuksia ja se parantaa yrityksen imagoa.

Yritysten vastuullisuutta voidaan mitata vastuullisen toiminnan kautta. Vastuullisuus perustuu tietoon, tiedon soveltamiseen käytännössä ja toiminnassa, omavalvontaan sekä tiedottamiseen. Tietoa voidaan kerryttää osallistumalla koulutuksiin ja lukemalla, ja näitä saatuja tietoja sovelletaan sitten esimerkiksi yrityksen kestävän kehityksen suunnitelmaan tai muihin tärkeisiin dokumentteihin sekä työntekijöiden perehdyttämiseen. Omavalvonta koostuu jatkuvasta kehittämisestä ja saadusta palautteesta. Myös asiakkaille viestiminen on erittäin tärkeää, sillä vastuullisesti toimivat

yritykset, jotka osaavat kertoa toiminnastaan ja arvoistaan ovat tulevaisuuden menestyjiä. (VisitFinland N.d.)

4.2 Vastuullinen matkailija

Myös matkailijan vastuusta on puhuttu paljon. Matkailijoita yritetään saada tekemään vastuullisia valintoja välttämällä epäeettisiä eläinkohteita ja valitsemalla eettisiä eläinkohteita. Juuri vastuullisen matkailupalvelujen kuluttamisessa otetaan huomioon tämä näkökulma eli matkailijoiden vastuullisuus. Koska matkailijat kantavat vastuuta matkakohdetta ja kohteen palveluita valittaessa, monet järjestöt neuvovat ja antavat vinkkejä valintoihin verkkosivuillaan. Neuvojen ja vinkkien avulla pyritään vetoamaan matkailijoihin, joille vastuullisuuden sekä eettisyyden toteutuminen ovat tärkeitä kriteereitä. (Edelheim, Ilola & Björk 2017, 232.)

Vinkkejä ja neuvoja vastuullisuuteen ja eri tahojen vastuualueista matkailijat voivat lukea esimerkiksi Reilun Matkailun Yhdistyksen sivuilta. Myös monet muut sivustot kertovat matkailijoille vastuullisuudesta ja netistä löytyy esimerkiksi paljon artikkeleita, joiden otsikkona lukee esimerkiksi ”10 eri tapaa olla vastuullinen matkailija”.

5 Tutkimusasetelma

Tutkimus toteutettiin online-haastatteluna, joka lähetettiin suomalaisille eläinmatkailuyrityksille sekä tehtiin myös puhelinhaastattelu. Kohderyhmänä olivat sekä pienemmät että suuremmat yritykset. Tutkimusongelma eli se, mitä haluttiin selvittää, kuului näin: Miten eettisyys näyttäytyy suomalaisissa eläinohjelmapalveluyrityksissä? Tutkimus toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena.

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan ilmiöitä, ja tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä tarkemmin. Laadullisessa tutkimuksessa tarkastellaan ihmisten subjektiivisia eli omia näkemyksiä ja käsityksiä halutusta ilmiöstä. (Aaltio 2020.) Laadullista tutkimusta voidaan myös kutsua kaikeksi jäljelle jääväksi,

kun mukaan ei lasketa numeroaineistoja tai tilastollisia menetelmiä (Tuomi & Sarajärvi 2018). Kanasen (2014, 61) mukaan laadullista tutkimusta voidaan käyttää, kun ilmiötä ei tunneta vielä kovin hyvin tai kun siitä halutaan saada tarkempi kuvaus.

5.1 Tutkimuksen tavoite

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten eettisyys näyttäytyy suomalaisissa eläinmatkailuyrityksissä. Tarkoituksena oli kartoittaa, millaisina asioina eettisyys näyttäytyy ja tehdä näistä yhteenveto lopullisena tuotoksena. Yhteenveto on tehty saatujen vastausten pohjalta.

Koska online-haastattelun vastausprosentti ei ollut kovin suuri, päätettiin tehdä vielä puhelinhaastattelu. Puhelinhaastattelun tavoitteena oli päästä tutkimaan ilmiötä vielä tarkemmin sekä verrata puhelinhaastattelusta saatuja tuloksia aikaisempiin tuloksiin.

5.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksen online-haastattelu tehtiin netissä Webropol-sivustoa apuna käyttäen. Netissä tehtävää haastattelua voidaan kutsua myös verkkohaastatteluksi, joka tarkoittaa netissä tehtävää haastattelua teknisiä keinoja hyödyntäen. Toteutus vaatii sekä haastattelijalta että haastateltavalta nettiyhteyden, osaamista sekä teknistä laitteistoa. (Kananen 2014, 81.) Tutkimuksen toteutuksessa vaadittiin vastaajilta nettiyhteyttä, laitetta, jolla vastata haastatteluun, kuten tietokonetta tai älypuhelinta, sekä tutkijalta vaadittiin Webropol-ohjelman osaamista.

Netissä tehtävä haastattelu eroaa perinteisestä haastattelusta siten, että tutkija ei pysty näkemään haastateltavan kehonkieltä. Kuitenkin verkkohaastattelussa etuna on joustavuus sekä haastateltava pystyy suhtautumaan luonnollisemmin haastattelijaan, koska tämä ei ole läsnä verkkohaastattelussa. Haastattelussa pitää luoda myös luottamuksellinen suhde, jotta saadaan luotettavaa tietoa. (Kananen 2014, 81.) Luottamuksellista suhdetta pyrittiin luomaan siten, että haastattelun pystyi tekemään anonyymisti.

Online-haastattelussa pyrittiin selvittämään yritysten näkemyksiä eettisyydestä sekä vastuullisuudesta. Haastattelussa pyrittiin selvittämään myös eläinten arkea. Haastattelulomakkeessa oli yhteensä 11 kysymystä, joista suurin osa oli avoimia kysymyksiä (ks. liite 1). Linkki online-haastatteluun lähetettiin sähköpostilla ja lomake oli auki kaksi viikkoa. Verkkohaastattelun ongelmaksi voi koitua vastaajien tavoitettavuus (Kananen 2014, 81). Online-haastattelun haaste olikin saada tavoitettua vastaajat ja vastaajaprosentti ei ollut kovin suuri.

Online-haastattelun lisäksi tehtiin myös puhelinhaastattelu ja se tehtiin teemahaastatteluna. Haastattelussa oli kolme teemaa: eettisyys, vastuullisuus sekä eläinten arki. Haastattelu suoritettiin lokakuun aikana ja nauhoitettiin tietokoneohjelmaa apuna käyttäen, jonka jälkeen se litteroitiin. Litteroinnissa tutkija kirjoittaa haastateltavan vastaukset luettavaan muotoon (Kananen 2014, 110). Eli litterointi tarkoittaa esimerkiksi nauhoitetun aineiston puhtaaksi kirjoittamista.

Teemahaastattelu tarkoittaa haastattelua, joissa keskustellaan ennalta valituista teemoista. Keskustelu etenee valittujen teemojen varassa ja teemat ovat samat kaikille haastateltaville. Tämän takia teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu. Kysymykset ovat samat, mutta haastateltavat saavat vastata kysymyksiin omin sanoin. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 47-48.)

5.3 Tutkimustulosten analysointi

Online-haastattelu suoritettiin elokuun lopulla ja haastatteluun vastasi kahdeksan henkilöä. Tämän jälkeen tehtiin vielä yksi puhelinhaastattelu. Molemmat haastattelut olivat kvalitatiivisia ja niiden analysoinnissa käytettiin apuna koodausta ja luokittelua. Kun analysoidaan aineistoa laadullisessa tutkimuksessa, aineistoa pitää ensin tiivistää, jonka jälkeen tiivistettyä tekstiä laajennetaan selityksen löytämiseksi (Kananen 2014, 110).

Koodauksen tarkoituksena on pilkkoa aineistoa pienempiin osiin, jotta ainestoa on helpompi tulkita. Koodaus helpottaa myös aineiston tulkitsemista, sillä koodauksen

jälkeen aineistosta on helpompi etsiä haluttuja kohtia tai koota ne kohdat, jossa puhutaan samasta aiheesta. (Eskola & Suoranta 1998.) Työn tutkimuskysymys ohjaa koodaamista ja koodauksella voidaan saada erilaisia tulkintoja riippuen näkökulmasta (Kananen 2014, 113). Aineistoa koodattiin eläinten hyvinvoinnin näkökulmasta eri väreillä korostaen.

Kun aineistoa oli korostettu eri väleillä, ruvettiin niistä kokoamaan isompia kokonaisuuksia. Luokitellussa samat koodit yhdistetään kokonaan uudeksi kokonaisuudeksi tai ne yhdistetään (Kananen 2014, 116). Aineistoa voidaan luokitella myös kahdella eri tavalla, teorialähtöisesti ja aineistolähtöisesti (Kananen 2014, 114). Tämän aineiston analysointiin käytettiin aineistolähtöistä lähestymistapaa. Aineistolähtöisessä analysoinnissa luokittelu tehdään aineistosta nousseiden tekijöiden avulla, kun taas teorialähtöisessä analysoinnissa aineistosta etsitään teorian käsitteitä (Kananen 2014, 114).

Eläinten työpäivien määrä ja kesto riippuivat sesongista ja kysynnästä. Vastauksista ilmeni, että pienempien yrityksien eläimillä oli vähemmän työpäiviä kuin yrityksillä, joilla kysyntä oli suurempaa. Eläinten työpäivien pituus oli yrityskohtaista, mutta kaikkia yrityksiä yhdisti se, että heillä oli mitoitettu työaika, joka kertoo paljonko eläimet tekevät töitä maksimissaan päivässä.

> *”Aasit ovat töissä tilausten mukaan, joita saattaa olla 0-4 viikossa. Usein työ sisältää ihmisten kanssa oleskelemista aitauksessa, niiden harjaamista tai kävelyä metsässä. Yleensä kerrallaan 1-4 tuntia*.”

> *”Sitten päivästä riippuen samat hepat menevät 2x2h maksimissaan päivän aikana peräkkäin ja yleensä toimen lenkeistä on rauhallinen.”*

Kaikki vastanneista kertoivat, että heidän eläimensä pitävät taukoja työpäivien aikana. Taukojen kestot vaihtelivat, mutta aina huolehdittiin siitä, että eläimet saavat pitää taukoja useasti päivässä, vaikka päivä olisikin kiireisempi. Taukoihin sisältyi mm. ruokintaa, hoitoa, lepoa, oman rauhan antamista eläimille sekä myös mahdolli-

suus viettää aikaa muiden lajitoveriensa kanssa. Vapaapäivät erosivat työpäivistä siten, että eläimet saavat viettää aikaa lajitoveriensa kanssa. Vapaapäivinä ei tullut asiakkaita ja eläimet olivat keskenään.

> *”Vapaapäivinä aasit käyskentelevät vapaasti pihatossaan. Toisinaan myös ilman asiakkaita tehdään samoja juttuja kuin tapahtumien aikana ja tätä tehdään usein koulutusmielessä. Myös työpäivinä suurin osa päivästä aaseilla kuluu pihatossa laumatoverien kanssa.”*

Eettisyyden ilmenemistä painotettiin vastauksissa eläinten psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin näyttäytymisenä. Eläinlajiin tulee perehtyä läpikotaisin, jotta ne saavat parasta mahdollista hoitoa ja jotta niille voidaan luoda mahdollisimman luonnolliset elinolosuhteet. Eläinlajin tarkempi tuntemus on myös tärkeää, jotta voidaan tunnistaa eläimen tarpeet. Jos ei tiedosteta, mitä kaikkea eläin tarvitsee, eläin voi kokea huonoa oloa tai sen tarpeita laiminlyödään. Epäeettisyyttä kuvailtiinkin eläinten tarpeiden laiminlyömisenä sekä eläinten kaltoinkohteluna. Kun eläimiä ei osata käsitellä ja niiden tarpeita ei huomioida, eläin voi myös sairastua. Lisäksi laumatoverien seura ja lajille tyypillinen käyttäytyminen koettiin eettiseksi, ja osaksi eläinten hyvinvoinnin ylläpitoa. Tämä näkyikin yritysten arjessa, koska esimerkiksi vapaapäivinä eläimet olivat suurimman osan keskenään, laumatoveriensa seurassa. Myös taukojen aikana lajityypillinen käyttäytyminen pyrittiin ottamaan mahdollisimman hyvin huomioon.

> *”Eettisyys on sen huomioimista, että eläimet ovat työkavereita eikä työvälineitä. Niiden terveydestä sekä henkisestä hyvinvoinnista huolehditaan joka päivä. Asiakastilanteet pitää järjestää niin, että eläimillä on mahdollisuus kokea olonsa turvalliseksi ja ohjaajan pitää tarpeen mukaan rajoittaa asiakkaiden toimintaa, ettei eläimille tule huono olo.”*

> *”Eettisyys tarkoittaa eläimille mahdollisimman lajinomaisten olosuhteiden järjestämistä. Ympäristön pitää olla turvallinen niin eläimille kuin asiakkaillekin. Sekä ihmisiä että eläimiä tulee kohdella kunnioittavasti.”*

Myös kunnioitus eläintä kohtaan mainittiin. Vastaajien keskuudessa oli tärkeää, että eläimiä kunnioitetaan työtovereina ja ajatellaan niidenkin hyvinvointia. Pelkän rahantulon ajattelu ei ollut kunnioittavaa eläimiä kohtaan, eikä myöskään eläinten näkeminen työvälineinä, joiden voimavarat käytetään loppuun asti. Myös eläinten rajojen tunnistaminen on tärkeää, ja tarvittaessa pitää osata sanoa ei jollekin asiakkaan toiveelle, jos se ei ole mahdollista tai se aiheuttaisi huonoa oloa eläimelle.

Vastuullisuus oli myös tärkeää kaikille vastaajille. Vastaajien keskuudessa pidettiin tärkeänä vastuun ottamista omasta toiminnastaan sekä omien tekojensa ja sanojensa takana seisomista. Vastuuta tulee ottaa eläinten hyvinvoinnista ja kohdella eläimiä kunnioittavasti, ja tämä tulee esille esimerkiksi kertomalla asiakkaalle, jos jotakin ei ole mahdollista toteuttaa. Asiakkaille viestiminen nostettiinkin yhdeksi tärkeäksi osaksi vastuullisuutta. Vastuullisen yrittäjän tulee viestiä asiakkaille mitä eläinten kanssa saa tehdä ja mitä ei. Tällöin vältytään myös mahdollisilta vaaratilanteilta.

Myös eläinten koulutus nousi esille vastauksissa. Vastuuta tulee ottaa eläinten koulutuksesta, ja tiedostaa sopiiko eläin sille tarkoitettuun tehtävään vai ei. Jos huomataan, ettei eläin sovi sille tarkoitettuun tehtävään, pitää miettiä muita vaihtoehtoja. Olisiko eläimelle tarjolla jotakin muuta tehtävää, johon se sopisi paremmin vai pitääkö siitä luopua? Vastaajat kokivat, että on sekä vastuutonta että epäeettistä antaa työhön sopimaton eläin asiakkaalle, sillä se voi olla turvallisuusriski ja se voi aiheuttaa vaaratilanteita niin asiakkaille kuin muillekin eläimille.

> *”Vastuullisuutta on mm. se, että kantaa vastuun eläinten elinoloista ja elämästä muutenkin kuin asiakkaiden ilona. Myös luonnossa liikuttaessa pitää huomioida, miten sitä käyttää hyödykseen ja viestiä asiakkaille, mitä saa ja mitä ei saa tehdä. Pitää myös ottaa vastuu omasta toiminnastaan, ammattitaidosta ja sen ylläpitämisestä sekä siitä, että osaa myös sanoa, jos joku ei ole mahdollista toteuttaa asiakkaan toiveiden mukaisesti.”*

Suomalaisissa yrityksissä eettisyys näyttäytyy monin eri tavoin. Se näyttäytyy mitoitettuina työpäivinä sekä taukoina työpäivän aikana. Eläinlajiin on perehdytty tarkoin

ja ne ovat hyvin koulutettuja. Sekä eläinten henkinen että fyysinen hyvinvointi on otettu huomioon, ja se ilmenee esim. eläinten tarpeista huolehtimisena, parhaan mahdollisen hoidon antamisena ja lajityypillisenä käyttäytymisenä. Eläimet nähdään työkavereina ja niitä kunnioitetaan.

Eettisyys näyttäytyy myös vastuun kantamisena, ja yritykset kantavat vastuuta omista teoistaan. Myös asiakkaille viestiminen on erittäin tärkeää, ja asiakkaille kerrotaan mitä eläinten kanssa saa tehdä ja mitä ei sekä jos jokin toive ei ole toteutettavissa.

Puhelinhaastattelussa tuli esille samoja teemoja kuin online-haastattelussa. Yksi teema, joka nousi esille useaan otteeseen haastattelun aikana, oli kommunikointi. Tiedon antamista itse eläinlajista ja sen luontaisesta käyttäytymisestä pidettiin tärkeänä, sillä asiakkaalla ei välttämättä ole tietoa eläinlajista etukäteen eikä tiedä miten eläimen kanssa tulisi toimia. Kommunikointi osoittautui myös tärkeäksi tilanteissa, joissa jotakin asiakkaan toivetta ei ole mahdollista toteuttaa. Tällöin asiakkaalle tulee kertoa miksi se ei ole mahdollista. Hyvän kommunikoinnin ansiosta eläimetkin voivat hyvin.

> *”Eläimiä ei pakoteta sellaisiin tilanteisiin, joissa ne kokee olevansa jotenkin uhattuna tai niillä on epämukavaa. Just se esimerkiksi et me ei oteta niitä kiinni ja pidetä niitä väkisin kiinni et ihmiset pääsee niitä silittämään tai muuten vaan. Ja et ne saa kulkee siinä niinku porojen ehdoilla. ”*

Myös vastuullisuutta painotettiin niin kuin online-haastattelussakin. Eläinten hyvinvoinnista pitää kantaa vastuuta, ja huolehtia etteivät ne koe oloansa uhatuiksi. On tärkeää, että eläimet tekevät asioita omasta tahdostaan eikä niitä pakoteta asioihin, joihin ne eivät pysty tai halua. Vastuuta pitää kantaa myös kommunikoinnista, ja tiedottaa asiakkaita etukäteen esim. eläimen luontaisesta käytöksestä, jotta ei synny väärinymmärryksiä tai vaaratilanteita.

Eläinten hyvinvoinnin ja hyvien työolosuhteiden varmistamiseksi myös sääolosuhteet otetaan huomioon. On olemassa lämpötilarajoja, joiden ylittyessä aktiviteetit saatetaan perua tai siirtää myöhemmäksi. Lämpötilarajat ovat tarpeen, sillä liian kylmä tai kuuma ilma rasittaa eläimiä.

Puhelinhaastattelun pohjalta eettisyys näyttäytyy hyvänä kommunikointina. Eläinten hyvinvoinnista kannetaan vastuuta ja niitä ei pakoteta. Eläinten hyvinvoinnissa otetaan myös sääolosuhteet huomioon.

6 Johtopäätökset

Tutkimuksessa kävi ilmi, että eettisyyteen ei ole olemassa yhtä oikeaa vastausta. Se on enemmänkin monen eri asian summa, ja se esiintyy yrityksissä monin eri tavoin. Eettisyys näkyy yrityksissä siten, että eläimillä on mitoitetut työpäivät sekä työpäiviin sisältyy taukoja. Luvussa 3.1 mainitut eläinten hyvinvoinninkriteerit täyttyvät, ja esimerkiksi taukojen aikana huolehditaan ravinnonsaannista sekä niiden hoidosta ja vapaapäivinä eläimet saavat viettää aikaa keskenään. Myös sääolosuhteet otetaan huomioon eläinten hyvinvoinnissa, koska työskentely liian kuumassa tai kylmässä säässä voi rasittaa eläintä liikaa eikä se ole ihanteellista hyvinvoinnin kannalta.

Eettisyys näkyy yrityksissä myös eläinten lajityypillisen käyttäytymisen esiintymisenä, ja se onkin tärkeä osa eläinten hyvinvointia, sillä lajityypillinen käyttäytyminen tuottaa eläimille hyvän olon tunnetta. Lajityypillinen käyttäytyminen toteutuu, kun eläinlajiin perehdytään tarkemmin ja tiedetään millaisen ympäristön sekä millaista hoitoa se tarvitsee. (ks. Ojuva 2018, 26-27.) Vastaajien keskuudessa lajityypillinen käyttäytyminen koettiin erittäin tärkeäksi, ja epäeettiseksi koettiin, jos eläinten tyypillistä käytöstä eikä lajin vaatimia olosuhteita huomioida.

Mutta eettisyys ei esiinny pelkästään eläinten hyvinvoinnin kriteerien täyttymisenä, sillä se esiintyy muinakin asioina. Eettisyys näyttäytyy yrityksissä kunnioituksena eläimiä kohtaan. Eläimet nähdään työkavereina ja niitä kohdellaan sen mukaisesti. Asiat tehdään enemmänkin eläinten ehdoilla eikä niitä pakoteta. Eläinten voimavaroja ei

saanut käyttää loppuun asti, sillä näkemys, että eläimet ovat työkoneita ei ollut vastaajien keskuudessa eettistä.

Eettisyys näyttäytyy myös hyvänä kommunikointina. Hyvä kommunikointi antaa onnistuneen kokemuksen sekä turvallisen olon eläimelle. Asiakkaille tulee kertoa etukäteen eläinlajin luontaisesta käyttäytymisestä sekä kertoa, mitkä asiat ovat sallittuja ja mitkä ei. Asiakkaalle pitää myös kertoa, jos jokin toive ei ole toteutettavissa sekä kertoa siihen syy. Hyvällä kommunikoinnilla ehkäistään vaaratilanteiden syntyminen sekä varmistetaan, että eläimet eivät koe itseään uhatuiksi tai oloaan huonovointisiksi.

Kuten luvussa 4.1 mainitaan, vastuullinen yrittäjä kantaa vastuuta omista teoistaan. Eettisyys näyttäytyy yrityksissä vastuun kantamisena, ja kaikki vastaajat kokivat vastuullisuuden tärkeäksi osaksi toimintaansa. Tärkeänä pidettiin vastuun ottamista eläinten hyvinvoinnista sekä niiden elinoloista. Tarkkaa perehtymistä eläinlajiin pidettiin tärkeänä, jotta voidaan tarjota parasta mahdollista hoitoa. Yritysvastuu nousee vahvasti esille, sillä omasta toiminnasta, eläinten hyvinvoinnista sekä asiakkaille tiedottamisesta kannetaan vastuuta. Yritysten vastuullisuutta voidaankin juuri mitata vastuullisen toiminnan kautta, joita ovat esimerkiksi tiedottaminen sekä tiedon hyödyntäminen käytännössä.

Myös koulutuksen tärkeys tulee mainita osana eettisyyttä, koska kouluttamattoman eläimen antamista asiakkaalle pidettiin sekä epäeettisenä että vastuuttomana. Kouluttamaton eläin voi aiheuttaa vaaratilanteita. Eläinten koulutus on prosessi, johon kannattaa panostaa sekä koulutukseen valittavat eläimet tuli valita huolella, sillä työhön sopimatonta eläintä pidettiin epäeettisenä.

7 Pohdinta

Tässä luvussa pohditaan opinnäytetyöprosessia ja tutkimuksen luotettavuutta. Viimeisenä pohditaan mahdollisia jatkotutkimustarpeita.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi oli pitkä, mutta se sujui hyvin. Vaikein osuus koko prosessissa oli vastausten saaminen tutkimukseen, sillä online-haastattelussa vastaajien määrä ei ollut kovin suuri. Online-haastattelun aikana tuli myös selväksi, että vastaajien tulee vastata kysymyksiin kattavasti. Koska vastaajien määrä ei ollut suuri, tehtiin vielä puhelinhaastattelu online-haastattelun jälkeen. Tarkoituksena oli päästä vielä hiukan pintaa syvemmälle ja saadaan kokonaisvaltainen kuva tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimustulokset analysoitiin saatujen vastausten perusteella.

Eläinmatkailua etiikan näkökulmasta on alettu vasta tutkimaan hiljattain, joten lähteitä oli hiukan haastava löytää. Kirjallisuutta aiheesta löytyi jonkin verran, sähköisiä lähteitä löytyi enemmän. Tässä työssä on siis hyödynnetty enemmän sähköisiä lähteitä.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisina asioina eettisyys näyttäytyy ja tutkimuskysymys olikin seuraava: Miten eettisyys näyttäytyy suomalaisissa eläinmatkailuyrityksissä? Tutkimuksessa käytettiin laadullisia haastattelumenetelmiä. Ensin tehtiin online-haastattelu Webropolin avulla sekä tämän jälkeen tehtiin teemahaastattelu. Teemahaastattelu tehtiin puhelinhaastatteluna. Saturaatio saavutettiin, kun samat teemat alkoivat nousta esille vastauksista.

Luotettavuus tarkoittaa, että on osattu käyttää erilaisia ja perusteltuja lähestymistapoja ja menetelmiä ongelman ratkaisemiseen sekä lukija on saatu vakuutetuksi tutkijan ammattiaidosta (Aaltio, Juuti & Puusa 2020, 167). Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden arviointi perustuu tutkijan arviointiin ja näyttöön eikä sitä voida arvioida samalla tavalla kuin määrällistä tutkimusta. Laadullista tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida vahvistettavuudella, joka tarkoittaa tiedon vertaamista omaan tulkintaan tai muihin saatuihin lähteisiin. (Kananen 2014, 268-269.) Tässä tutkimuksessa tehtiin kaksi eri haastattelua ja niiden tuloksia verrattiin toisiinsa, jotta voitiin vahvistaa saadut tulokset. Tutkimuksessa saavutettiin myös saturaation. Saturaatio tarkoittaa tulosten kylläänytymistä eli samat vastaukset alkavat toistua (Kananen 2014, 271). Myös mahdollisuus anonyymisyyteen teki tutkimuksesta luotettavan. Vastaajat pystyivät vastamaan rehellisesti ja suhtautumaan tutkimukseen luotettavammin mielin, kun heidän ei tarvinnut kertoa nimeä tai yritystään.

Kun pohditaan tutkimuksen luotettavuutta, tutkijan on hyvä miettiä, miten tutkimus ja tutkittava aihe ovat vaikuttaneet saatuihin vastauksiin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Yhteensä tutkimukseen osallistui yhdeksän henkilöä. Kahdeksan henkilöä vastasi online-haastatteluun ja yksi puhelinhaastatteluun. Tutkimuksesta olisi saatu luotettavampi, jos vastausprosentti online-haastatteluun olisi ollut suurempi. Syy, miksi vastausprosentti oli alhainen, saattoi johtua siitä, että eettisyys koettiin araksi aiheeksi. Myös lainsäädäntöön liittyen olisi voinut tehdä tarkempaa tutkimusta, sillä se ei juuri noussut esille vastauksissa. Haastatteluun olisi voinut lisätä kohdan lainsäädäntöön liittyen, jotta sen merkitykseen olisi voitu perehtyä paremmin.

Tutkimusta voidaan pitää myös onnistuneena, kun tutkittavaa ilmiötä ymmärretään paremmin kuin tutkimuksen alussa (Valli & Aaltola 2018, 41). Tämän työn tutkimus onnistui hyvin, sillä tutkittavaa ilmiötä pystytään ymmärtämään paremmin tutkimuksen jälkeen. Tuloksena tuli tiivis ja selkeä yhteenveto eettisyytenä esiintyvistä asioista.

Myös muutamia ideoita jatkotutkimusta varten tuli mieleen opinnäytetyöprosessin aikana. Koska tähän tutkimukseen suurin osa vastaajista oli pienempiä yrityksiä, voisi tulevaisuudessa tutkia myös isompia yrityksiä. Isompiakin yrityksiä voisi tutkia eläinten hyvinvoinnin näkökulmasta ja selvittää, esiintyykö niissä samoja piirteitä kuin pienissä yrityksissä vai onko niiden välillä mahdollisesti joitakin eroja. Myös lainsäädännön merkitystä eläinten hyvinvoinnissa voitaisiin tutkia tarkemmin ja selvittää, millaiseksi yritykset kokevat lainsäädännön.

Toinen mahdollinen jatkotutkimusaihe liittyy sosiaaliseen mediaan, sillä eläinkohteiden eettisyys on noussut juuri somessa paljon esille viime aikoina ja myös yritykset kokivat viestimisen asiakkaille tärkeäksi. Eettisyydestä viestimistä somessa voitaisiin tutkia asiakkaiden näkökulmasta ja kartoittaa asiakkaiden mielipiteitä ja kokemuksia aiheesta. Myös tämänhetkisen koronatilanteen takia, yksi mahdollinen tutkimusnäkökulma voisi olla koronaviruksen vaikutus eläinmatkailuyrityksiin. Koronaviruksen vaikutusta yritysten toimintaan voisi tutkia sekä miten se on vaikuttanut eläinten hyvinvointiin.

Lähteet

Aaltio, I., Juuti, P. & Puusa, A.2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki. Gaudeamus. Viitattu 14.9.2020. https://janet.finna.fi, Ellibs.

Animals in Tourism. N.d. Artikkeli ABTA:n sivustolla. Viitattu to 8.3.2020. https://www.abta.com/industry-zone/raising-standards-in-the-industry/animals-in-tourism

Edelheim, J., Ilola, H. & Björk, P. 2017. Matkailututkimuksen avainkäsitteet. Rovaniemi. Lapland University Press. Viitattu 5.4.2020. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-952-0, Lauda.

Eläinpuistot, eläintarhat ja kotieläinpihat. N.d. Tukes. Nettisivu. Viitattu 24.4.2020. https://tukes.fi/tuotteet-ja-palvelut/kuluttajille-tarjottavat-palvelut/elainpalvelut/elainpuistot-ja-kotielainpihat

Eläinsuojelulaki 247/1996. Laki eläinten suojelusta. Annettu 4.4.1996. Viitattu 25.3.2020. https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1996/19960247

Eläinten hyvinvointikeskus. 2016. Eläinten hyvinvointi Suomessa. Kansallinen eläinten hyvinvointiraportti II. Helsinki. Viitattu 4.5.2020. https://www.elaintieto.fi/wp-content/uploads/2016/06/El%C3%A4inten_hyvinvointi_Suomessa.pdf

Eläinten käyttäytyminen ja hyvinvointi. N.d. Eläintieto. Artikkeli. Viitattu 7.5.2020. https://www.elaintieto.fi/elainten-hyvinvointi/elainten-kayttaytyminen-on-tarkea-hyvinvoinnin-mittari/

Eskola, J & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino. Viitattu 7.11.2020. Ellibs.

Evaluating Animal Welfare in Tourism. 2019. Animal Tourism Finland. Artikkeli. 3.4.2019. Viitattu 7.3.2020 https://animaltourismfinland.com/evaluating-animal-welfare-in-tourism/

Frost, W. 2011. Zoos and Tourism: Conservation, Education, Entertainment. Bristol, Buffalo, Toronto. Channel View Publications.

García-Rosell, J., Haanpää, M. & Äijälä, M. joulukuu. 2016. Kirjallisuuskatsaus: Eläimet osana matkailutoimintaa. Lapin yliopisto, Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti. Artikkeli. ResearchGate.

Global Code of Ethics for Tourism. N.d. UNWTO. Verkkosivu. Viitattu 19.3.2020. https://www.unwto.org/global-code-of-ethics-for-tourism

Goodwin, H. 2016. Responsible tourism: Using tourism for sustainable development. 2p. Oxford: Goodfellow Publishers. Viitattu 20.4.2020. https://janet.finna.fi, ProQuest Ebook Central.

Hakkarainen, D. & McVeigh, T. 2015. Eläimet viihdyttävät – mutta millä hinnalla? Reilun Matkailun yhdistys 17.2.2015. Viitattu 9.3.2020 https://www.reilumatkailu.fi/elaimet-viihdyttavat-mutta-milla-hinnalla/

Hall, D. R. & Brown, F. 2006. Tourism and welfare: Ethics, responsibility and sustained well-being. Wallingford. CABI. Viitattu 13.11.2020. https://janet.finna.fi, ProQuest Ebook Central.

Harmaala, M. 2012. Yritysvastuu ja menestyvä liiketoiminta. Helsinki: Alma Talent. Viitattu 12.11.2020. https://janet.finna.fi, AlmaTalent.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. Viitattu 10.9.2020. https://janet.finna.fi, Ellibs.

Kananen, J. 2014. Verkkotutkimus opinnäytetyönä: Laadullisen ja määrällisen verkkotutkimuksen opas. Jyväskylä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 6.11.2020. https://janet.finna.fi, Booky.fi.

Kauppinen, T. 7.2.2020. Matkailuporon hyvinvoinnista tärkeää huolehtia. Blogi. Eläintieto.fi. Viitattu. 27.4.2020. https://www.elaintieto.fi/blogi/matkailuporon-hyvinvoinnista-tarkeaa-huolehtia/

Kestävyys matkailuvalttina. N.d. BusinessFinland. Nettisivu. Viitattu 8.5.2020. https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/vastuullisuus/kestava-matkailu-lyhyesti/

Laitinen, A. & Mäki-Tuuri, S. 2014. Hevoset ja kunta – rajapintoja. 2 painos. Ypäjä. Hippolis.Hevosalan osaamiskeskus.

Markwell, K. 2015. Animals and tourism: Understanding diverse relationships. Bristol, Buffalo, Toronto. Channel View Publications.

Mitä on kestävä matkailu? N.d. Greenideasfortourism. Artikkeli. Viitattu 8.5.2020. http://www.greentourism.eu/fi/Post/Name/SustainableTourism

Ohjelmapalvelu. N.d. Tepa-termipankki. Erikoisalojen sanastojen ja sanakirjojen kokoelma – Sanastokeskus TSK. Viitattu 28.4.2020. https://termipankki.fi/tepa/fi/haku/ohjelmapalvelu

Ojuva, J. 2018. Eläinten hyvinvointi matkailupalvelussa – Vinkkejä ja hyviä käytäntöjä lappilaisten matkailueläinten hyvinvointiin. Rovaniemi: Lapin ammattikorkeakoulu.

Passoja, A. 2.3.2017. Arvokkaat matkailuporot merkitään omaan rekisteriin – turistiporon koulutuksessa usean vuoden työ. Yle. Viitattu 22.4.2020. https://yle.fi/uutiset/3-9485994

Poro on Lapin matkailun johtotähti. N.d. Poromatkailu. Paliskunnat. Nettisivu. Viitattu 22.4.2020. https://paliskunnat.fi/poro/

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. verkkojulkaisu. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 12.11.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/

Shani, A.& Pizam, A. syyskuu 2018. Towards an ethical framework in animal-based attractions. Article. International Journal of Contemporary Hospitality Management. ResearchGate. Viitattu. 7.4.2020 https://www.researchgate.net/publication/235277187_Towards_an_ethical_framework_for_animal-based_attractions

Suomeen maailman paras eläinsuojelulaki. N.d. Eläinsuojelulaki. Nettisivu. Viitattu 7.5.2020. http://www.elainsuojelulaki.fi/

Takkunen, J. 2.8.2018. Huolettaako eläinturismin eettisyys? Matkailun asiantuntijat vinkkaavat, miten tunnistat vastuullisen matkakohteen. Yle. Viitattu 8.3.2020. https://yle.fi/uutiset/3-10334396

Tilastokeskus. N.d. Käsitteet. Matkailu. Viitattu 12.11.2020. http://www.stat.fi/meta/kas/matkailu.html#tab1

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Viitattu 10.10.2020. https://janet.finna.fi, Ellibs.

Valli, R. & Aaltola, J. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5 painos. Jyväskylä. PS-kustannus. Viitattu 13.11.2020. https://janet.finna.fi, Ellibs.

Vastuullinen. N.d. Suomisanakirja. Verkkosivu. Viitattu 25.3.2020.

VisitFinland. N.d. Työkaluja vastuullisuuteen ja viestintään. Vastuullisen matkailuyrityksen käsikirja. Viitattu 8.5.2020. https://www.businessfinland.fi/490600/globalassets/julkaisut/visit-finland/tutkimukset/2018/tyokaluja_vastuullisuusviestintaan_a5_web_21012019.pdf

What is Animal Welfare? 2012. Farm Animal Welfare Education Centre. Tiedote. Pdf. Viitattu 12.11.2020. https://www.fawec.org/media/com_lazypdf/pdf/fs1-en.pdf

Liitteet

Liite 1. Online-haastattelu

1. Kerro lyhyesti yrityksesti toiminnasta.
2. Mikä sai sinut lähtemään mukaan toimintaan?
3. Millainen on eläinten työpäivä sesongin aikana?
4. Pitävätkö eläimet työpäivän aikana taukoja?
5. Miten eläimet pitävät taukoja työpäivän aikana?
6. Miten eläinten vapaapäivät eroavat työpäivistä?
7. Mitä eettisyys mielestäsi tarkoittaa?
8. Entä mikä on mielestäsi epäeettistä?
9. Mitä mieltä olet seuraavasta väitteestä: "Eettisyydestä viestiminen asiakkaille on tärkeää.”
10. Mitä mielestäsi vastuullisuus tarkoittaa?
11. Koetko, että vastuullisuus on tärkeä osa toimintaasi?